

стихотворя, или зная стихотворство“. Това презъ 1836 год., когато е излъзла отъ печатъ книгата.

Не стои по-горе образованието на нашата интелигенция и по-късно. Списание „Любословие“ се вижда принудено да обясни въ 9-тата книжка на първага си година, стр. 144, понятието химикъ и го обяснява така: „Химикъ се казува оня, който претопува злато, сребро, желъзо и пр., каквото са сиречь житнитъ ястия, и намѣрува колкува вещество има сѣко и колува сила“. Четири години по-късно — на 1848 година — „Цариградски вестникъ“ съобщава въ една статийка върху руската литература, че академията на занаятитъ била напечатала „третото изваждане на Сумароковитъ съчинения“. Значи, руската академия на изящнитъ изкуства.

Знания и разбирания, които сега предизвикватъ смѣхъ у насъ. Смѣхъ, и за неведението на четцитъ, и за тълкуванията на автора. И, все пакъ, тази невежа тогавашна интелигенция, въ мнозинството си еснафи и дребни собственици, направи чудеса. Отъ трийсетъхъ години на миналия вѣкъ до петдесетъхъ тя можа, просто да преобрази живота. Не само да възроди единъ народъ, но и да го подтикне къмъ кулуренъ и стопански подвигъ. Изведнѣжъ българската страшна действителностъ взима други насоки. Сѣкашъ чародѣецъ съ магическа прѣчка замахва и разгонва призрацитъ на смъртта, надвиснали надъ обезправения робъ и му разкрива дверитъ на живота. Отначало съ спънати нозе, българинътъ закрачва решително и мжжи по пѣтя на напредъка. Безъ да му е показалъ нѣкой, той интуитивно долавя значението на редица културни и стопански учреждения, въвежда ги въ страната си и, здраво заловенъ за тѣхъ, мжчи се да догони и далечъ изпреварилитъ го народи. Училищата започватъ да се множатъ неочаквано борзо, еднакво по села и градове, читалищата да никнатъ като огнища за обществена просвѣта и, което е още по-важно, за обществень сговоръ. Заема своето мѣсто и театрътъ. Когато преднитъ синове на народа още се препиратъ върху неговата необходимостъ, както и върху ползата, която може да принесе, раздѣлени на два противни лагера, учителството почна да го използва еднакво като образователно и като възпитателно срѣдство. Съ театъра наедно се явяватъ за животъ и вечеринкитъ, и сказкитъ, та че и хороветъ и оркестритъ. Всичко туй, което днесъ опредѣля духовната култура на единъ народъ, намира своитъ родоначалници и вдѣхновени крепители още презъ ония години у насъ, Ние, представителитъ на новото време, почти не сме внесли нищо ново, ако не вземемъ предъ видъ техническитъ открития на новия вѣкъ, нахлули стихийно отвънъ, безъ дори да държатъ смѣтка за нуждитъ ни, безъ дори да сме прибавили нѣщо ново, нѣщо свое, нѣщо оригинално, българско.

А не е било така при нашитъ неуки предшественици. Тѣ сж умѣяли да дадатъ новъ, нашъ обликъ на всѣка заемка отвънъ. Видѣли читалища другаде, тѣ ги възприематъ, като ги видоизмѣнятъ до тамъ, че ги направятъ чисто български, пригоденъ органъ за самозащита на народа отъ чужди натрапничества, отъ чужди домогвания да пленятъ душата и земята на българина. Преобразяватъ и училищата. Малко ли е, ако се каже, че българитъ първи даватъ свѣтски характеръ на своето училище, когато то се намира още подъ опеката на църковната власть и въ Турция, и въ Гърция, и въ Сърбия, та че и въ Западна Европа, отъ кждето българитъ сж земали образци при уредбата и устрой-